

Istanbulun tarihi kütüphanelerinden biri olan Hamidiye kütüphanesi 1780 de açılmıştır. Bu resim, kütüphanenin ilk açıldığı zamana aittir.

İSTANBUL

KÜTÜPHANELERİ

GENÇLİĞİMİZ kitaba karşı kâfi derecede alâka göstermemektedir. Onları kitapla temasa getirmek, onlarda kitap okuma zevkini arttırmak ve onların hayatında kitaba bir yer ayırtmak bugün bir an evvel yapılması lâzım gelen en mühim işlerden biridir.

Mektep, gençleri okutur, fakat her şeyi öğretir mi? Mektepte okuduğu ile kalan, yalnız ona güvenen genç hiç bir suretle hayatta muvaffak olamaz. Mektepte öğrenilen şeyler birer anahtar mahiyetindedir. Yeter ki, mektebe devam eden gençlerde, mektepte ve hattâ mektepten çıktıktan sonra da, hayatta her sahadaki terakkiyi takip için bu anahtarla imkân kapılarını açmak itiyadı, mütalea ve tetebbü itiyadı, hâsıl olsun. Mektep okuma zevkini vermezse, gençlik mektepte okuma itiyadını elde edemezse tabiidir ki, mektepten çıkınca, bir daha açmamak üzere, elindeki kitabı kapar. Ve yeni yeni kitapların yapraklarını keskiye, ötesine berisine göz gezdirmeye bile üşenir. Onları okumayı ise hatırandan bile geçirmez. Bu suretle gençlik terakki edecek yerde yerinde sayar, gittikçe geriler.

Terakki ancak bilinen, öğrenilen şeylerin bir ötesini bilmek ve öğren-

Yazan :
SELİM NÜZHET

Beyazıt Umumi kütüphanesi İstanbul kütüphanelerinin nisbeten en yenilerinden biridir. Bu resim, kütüphanenin 1882 senesinde ilk açıldığı günlerdeki dahili görünüşüdür.

mek heyecanı ile kabildir. Gençliğe bu heyecanı verebilmek için, ona bu heyecanın bir menbaı olan kitabı sevdirmek lâzımdır. Vatanın bugün ayrıca muhtaç olduğu gençlik okuma zevkini, heyecanını duyan ve onu teskin için vaktinin bir kısmını kitap yaprakları arasına dağılmış bilgileri toplamaya sarfeden gençliktir.

İşte bu düşünce ile, İstanbul kütüphanelerinin ne büyük bir varlık olduğunu kısaca anlatmak istiyoruz. İstanbul kütüphaneleri hakkında çoğumuz bir şey bilmeyiz. Biraz da mazuruz. Çünkü İstanbul kütüphaneleri hakkında toplu olarak hiç bir neşriyat yapılmamıştır. Neşredilen tek tük yazılarla verilen malumat, hem noksandır, hem de bu kütüphaneler hakkında umumî bir fikir vermezler.

Bu boşluğu telâfi için burada bu yazılara hasredilen sütunlara sıkışabilecek malumatı verelim.

İstanbulda ilk kütüphane Fatihin tesis ettiği «Sarayı Hümayûn Darülkütübü»dür. Selâtin camilerinin hemen hepsinin içinde birer kütüphane tesis edilmiştir. Müstakilen kütüphane olarak yapılan binaların sayısı ise yirmi dokuzdur. Bunların isimleri ve yapıldığı sıraları budur:

İstanbul kütüphaneleri şehrin hemen hemen her köşesine dağılmış, muhtelif camilerin vakıflarına bağlı birer ilim ocağı halindedir. Bununla beraber her kütüphaneden o semtin halkı pek de istifade edebiliyor denilemez. Hekimoğlu Ali paşa kütüphanesi böyle semtine uğranılmıyan kütüphanelerden biridir.

1661 Köprülülü, Yenicami - 1700 Amca Hüseyin paşa, Feyzullah Efendi - 1708 Çorlulu Ali paşa - 1715 Şehit Ali paşa - 1719 İbrahim paşa - 1733 Hekimoğlu Ali paşa - 1734 Carullah Veliyüddin efendi - 1740 Ayasofya - 1741 Atif efendi, Aşır efendi - 1742 Fatih - 1755 Nuruosmaniye - 1762 Ragıp paşa - 1738 Şehülislâm Veliyüddin efendi - 1775 Murat Molla - 1780 Hamidiye - 1781 Selim ağa - 1802 Lâleli - 1818 İdare efendi - 1836 Selimiye - 1845 Esref efendi - 1850 Nafiz paşa - 1859 H

tüphane vardır.

Bugün bu kütüphanelerde mevcut kitapların sayısı 80577 si yazma; 78482 si basma olmak üzere 159,059 dur. Hattâ daha fazladır. Çünkü bu yekûnda Topkapı sarayı kütüphaneleri, Asarı - atika ve Üniversite kütüphanesi kitapları dahil değildir. Fazla olarak bu yekûnu aldığım istatistik de birkaç sene evvel yapılmıştır.

Bu malûmata ve bu rakamların belâgatine şunu de ilâve edeyim: İstanbul kütüphanelerinin en büyük meziyetleri bilhassa tıp, riyaziye, heyet, felsefe, kimya gibi muhtelif birçok ilimlere dair çok mühim kitapları muhtevi olmasıdır.

İşte eskilerin kitabın kıymetini hakkile takdir ederek vücade getirdikleri kütüphanelerin ve topladıkları kitapların kısa bir bilişosu.

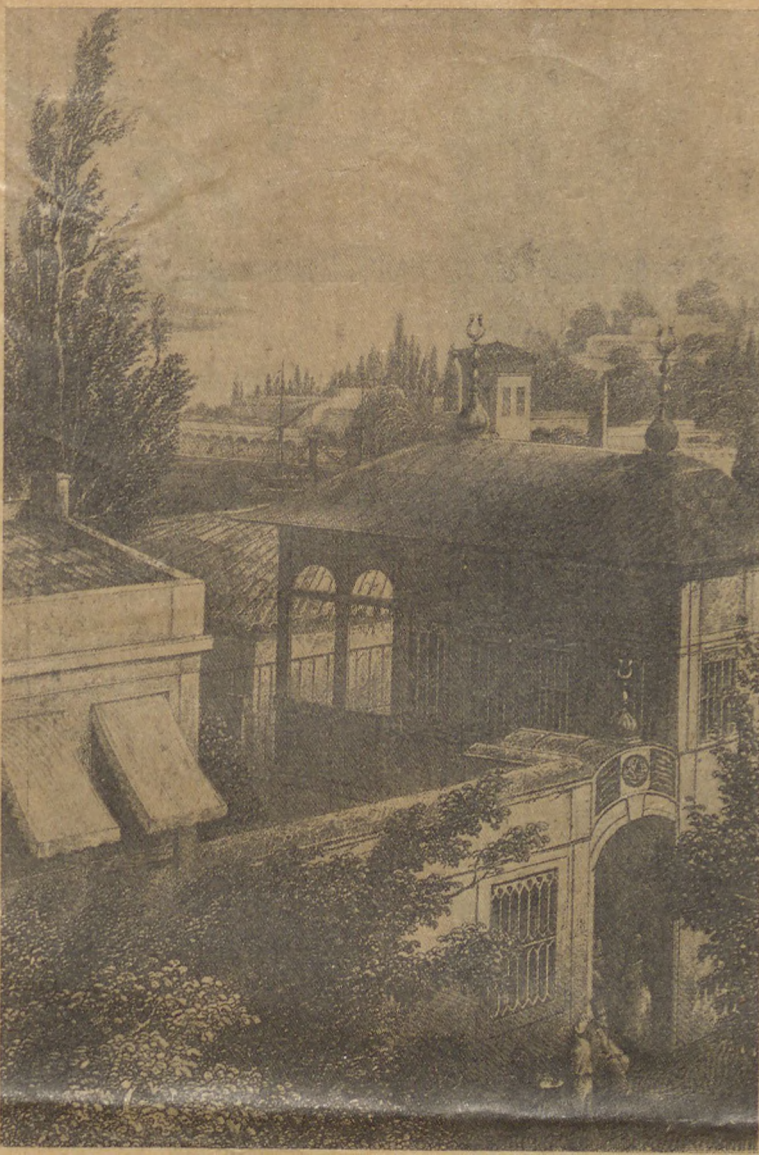
Derhal ilâve edeyim ki, bugünkü nesiller arasında da kitaba nefislerini vakfetmiş ve kütüphanelerini de herkesin istifadesine hasretmiş olanlar mevcuttur. Son iki misal olarak Muallim M. Cevdetin ve Ziya Emiroğlunun kitaplarının bugün «Şehir ve inkılâp müze ve kütüphanesi» nde halkın istifadesine arz edilmiş bulunduğunu gösterebilirim.

Eminim ki, biraz gayret edilecek ve samimi olarak çalışılacak olursa gençlerimizin okuma heyecanı ve zevki artacaktır. Bu zevk arttıkça da kitap toplama ve kütüphane yapma hevesi de artacaktır.

Mademki bugün umumiyetle az kitap okunduğundan şikâyet edilmektedir; yapılabilecek en müsbet iş bu şikâyeti bırakıp çok kitap okutmak için ne yapmalı onu bulmaya çalışmaktır. Dert malûm olunca tabiidir ki, çaresi de bulunur. Bilgili ve bilimyenlere öğretmeliyiz ki, iyi bir kitabın kıymeti insanlara yalnızlık zamanlarında sadece arkadaşlık olması, birkaç saat tatlı vakit geçirmeye hizmet etmesi değildir. Kitap aynı zamanda okuyanı düşündürür, insanı insan eden dîmağı terbiye eder, hayatı ve hâdise-leri görmek ve muhakeme etmek kabiliyetini artırır.

Hulâsa edelim. Bugün yapılacak iş, kitabın bütün manevi vasıfları ile sevilmiye ve okunursa kültür seviyesini yükseltmiye yarıyan bir meta olması itibarile de ayrıca değer verilmiye lâyık olduğunu öğretmek ve öğrenenlerin de muhitlerine bunu öğretmelerini temin etmektir.

Selim Nüzhet Gerçek

Yüksekkaldırımındaki Tekke kütüphanesi bugün hemen hemen unutulmuş bir ilim köşesidir. Bu resim, onun eski halini gösteriyor.

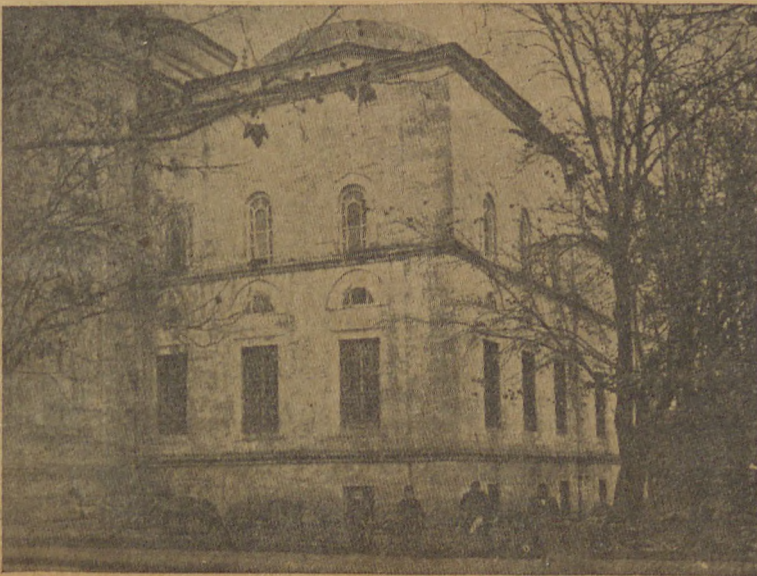
rev paşa - 1871 Valde camisi - 1882 Beyazıt umumi - 1894 Hasan paşa - 1901 Yahya efendi.

Gerek Topkapı sarayındaki kütüphaneler, gerek Asarı - atika müzesi ve Üniversite kütüphanesi bu adede dahil değildir. Burada yazılanlar vakıf mahiyetinde onlanlardır.

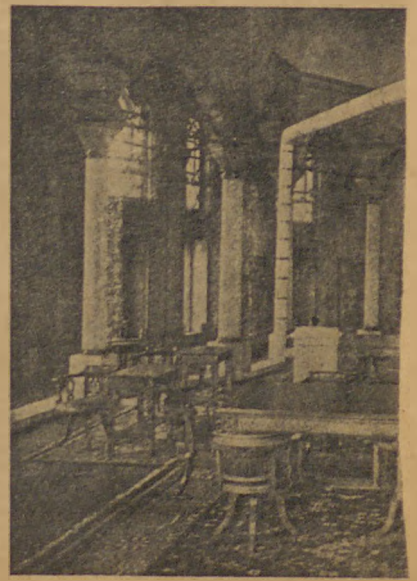
Bu yirmi dokuz kütüphane bugün on dört grup halinde toplanmıştır. Her grupta muhtelif kütüphaneler birleşmiş bulunmaktadır. Mevcut

katiphaneciler tenef tenef hesap edecek olursak tam yekûn olarak 120 kütüphane buluruz. Bunlar şu suretle taksim edilmişlerdir:

Atif efendide üç kütüphane, Aya-sofyada bir, Fatihte beş, Hüsrev paşada beş, Köprülünde iki, Halette yedi, Murat Mollada on sekiz, Nuruosmaniye de üç, Rağıp paşada altı, Selim ağada on beş, Süleymaniye de kırk bir, Beyazıt umumide dokuz, Valde camisinde bir, Şeyhülislâm Veliyüddin efendide dört kü-

Bugün İstanbulda mevcut kütüphanelerin hemen hepsi camilere bağlı vakıflardır ve bunun için camilerin sakin ve serin köşelerinde yer bulmuşlardır. Yukardaki resim, Beyazıt camisinin bitişigindeki Veliyüddin efendi kütüphanesinin dışardan görünüşüdür.

İstanbuldaki kütüphanelerimizin en niye kütüphanesidir. 1755 te açılan bir şekilde tanzim edilmiştir ve bugün çok zengin b

